

Михайло Падура

Мої переклади з німецької

Гете

Гайне

Львів 2024

Слово до читача

Як студент факультету іноземних мов Львівського університету імені Івана Франка (німецька філологія), я на деякий час захопився німецькою поезією Йоганна Вольфганга Гете і Гайнриха Гайне і почав перекладати українською. На жаль, з тих часів зберігся лише один мій переклад вірша Гайне «Сілезькі ткачі». І ось зараз, коли я вже не працюю на кафедрі, я знову почав перекладати з німецької, які подаю в цій добірці. Разом подаю 10 поезій (5 з Гете і 5 з Гайне).

До перекладів додаю короткі відомості про обох геніальних німецьких поетів, і хоч їх твори перекладені по-українськи, я наважуюся подати ще свої переклади, хай шановний читач оцінить їх.

Мушу сказати, що праця перекладача не є такою легкою, як це може видатися на перший погляд, бо перекладач створює не копію, а новий оригінал, у нашому випадку – український.

Йоганн Вольфганг Гете

1. Нічна пісня мандрівника
2. Знахідка
3. Лісовий цар
4. Дика ружа
5. Міньйон

Гайнрих Гайне

1. ЛЬореляй
2. Що ти мене любиш, я знав це
3. На вершини я піднімусь
4. Ти наче квітка весняна
5. Тихо плинуть по душі

Гете (1749 – 1832)

Йоганн Вольфганг Гете – німецький поет, письменник, філософ, вчений. У час, коли жив Гете, не було жодної галузі знань, до якої так чи так не був би він причетний.

Рідкісне дерево гінкго, що росте біля палацу Туркулів (сьогодні це технологічний корпус нашого університету), навело мене на думку згадати, що до дерева гінкго Гете має теж певне відношення. У 1815 році він написав вірш про гінкго. І Гете не був би великим поетом, якби він не надав листкові символічного смислу. Товариш Гете Буасере писав: «Гете прислав пані Віллемер листок *Ginkgo biloba* як символ дружби. Не відомо, чи це листок, що ділиться на два, чи це дві частини, котрі зливаються в одне ціле».

У 1782 році Гете одержав шляхетне звання дворянина і тепер його прізвище звучало так: Йоганн Вольфганг фон Гете (*von Goethe*). В українській літературі шляхтичем був тільки поет Юрій Федькович (де Федькович).

Звісно, що найвідомішим твором Гете є його «Фауст», на основі якого композитор Шарль Гуно створив оперу. Твір «Фауст» відомий в українському перекладі Миколи Лукаша.

До Гете тягнеться нитка також з України. Це молодий Тарас Шевченко у рік смерті Гете надіслав йому до Німеччини ручку зі золотим пером. У Ваймарі є бронзовий пам'ятник Гете і Шіллеру (1857 рік).

Гайне (1797 – 1856)

Гайнрих Гайне – німецький поет, письменник і журналіст. Народився у місті Дюссельдорфі в єврейській родині купця (торгував сукном). У віці 13 років був свідком тріумфального в'їзду Наполеона до міста, захоплювався ним й обожнював імператора.

Гайне навчався у трьох університетах – Бонна, Геттінгена і Берліна. Був виключений з університету Геттінгена через виклик на дуель свого однокурсника.

У 1825 році закінчив університет, а перед дипломом юриста був вихрещений в церкві євангелістів, де отримав нові християнські імена – Християн Йоганн і Гайнрих (при народженні мав ім'я Гаррі). Як поет, Гайне став відомим своєю збіркою «Книга пісень», як письменник – книгою «Подорожні картини». Через свої політичні погляди покинув Німеччину й емігрував до Франції. У Парижі зблизився з відомими французькими письменниками, такими як Бальзак, Гюго, Дюма, був знайомий з молодим Марксом.

У 1841 році одружився з Августиною Мірат, яка не знала німецької мови й не могла по-справжньому оцінити свого чоловіка.

У Парижі захворів на туберкульоз і на параліч спинного мозку і вісім років був прикутий до ліжка. Похований на відомому паризькому цвинтарі – Монмартрі.

Серед усіх німецькомовних поетів твори Гайнриха Гайне перекладені на найбільшу кількість мов світу.

Йоганн Вольфганг Гете

Нічна пісня мандрівника

Тиша вкриває вершини всіх гір,
На верхів'ях дерев, де сягає лиш зір,
Ані шелесту листя безмеж,
В лісі замовкли пташини усі,
І все спочиває в тихому сні...
Зажди-но, скоро спочинеш ти теж.

22 грудня 2022 року.

Знахідка

Ходив я по лісі
Просто так, далєбі,
Ніщо не шукав я,
Й не бажав я собі.

Аж раптом всміхнулась
В тіні квітка мені,
Як зіронька красна,
Як очі ясні.

Хотів я зірвати,
Та мовить вона:
– Без сонця і лісу
Я згину одна.

Я викопав квітку
З корінням усім,
У сад той приніс я,
Де рідний мій дім.

І знову квітує
Квітка в тихім саду,
І кращу за неї
Я вже не знайду

14 грудня 2022 року.

Лісовий цар

Балада

Верхи хто їде тим лісом нічним?
Це батько спізнився зі сином своїм.
Сина він держить міцно в руках,
Його пригортає, а смуток в очах.

– Чом прячеш обличчя, мій сину малий?
– Чи, тату, не бачиш, он цар лісовий!
Цар лісовий має шлейф і корону.
– Сину, там видно лиш смугу туману.

– Любе дитятко, ходи-но зі мною,
Будемо грати ми ігри з тобою,
На б́ерезі річки є квіти барвисті,
Є в мами моєї намиста врочисті.

– Тату, мій тату, чи чутно тобі,
Що цар лісовий обіцяє мені?
– Спокійно, мій синку, дитятко моє,
Це вітер гойдає так листя сухе.

– Любий мій хлопче, зі мною ходи,
Дóньок вродливих пізнаєш там ти,
Будуть гойдати й співати пісні,
Будуть водити теж танці нічні.

– Тату, мій тату, чи бачиш ти їх,
Дóньок царевих у шатах своїх?
– Сину, мій синку, я бачу той знак,
Це верби старезні світяться так.

– Любий мій хлопче, ти вабиш мене,
Хочеш не хочеш, візьму я тебе.
– Тату, татусю, мене він спіймав,
Цар лісовий мені болю завдав.

Батькові страшно, додому летить,
Син вже не плаче, а стогне, мовчить...
Вдома нарешті (ще надія в думках),
Та син уже мертвий у батька в руках.

17 грудня 2022 року.

Дика ружа

Бачить хлопець польову,
Ружу червону,
Таку гарну й молоду, як зоря ранкова.
Він радіє і біжить,
Щоб побачить її знову.
Дика ружа, дика ружа,
Ти ружа червона.

Хлопець мовить: – Я зірву,
Ти ружо на полю,
Ружа мовить: – Я вколю,
Щоб мене ти пам'ятав,
Я не хочу болю.
Дика ружа, дика ружа,
Ти ружа червона.

Й дикий хлопець зірвав ружу,
Ружу на полю,
Хоч пручалась і колола,
Хоч кричала і стогнала,
Та зазнала болю.
Дика ружа, дика ружа,
Ти ружа червона.
23 грудня 2022 року.

Міньйон

Чи знаєш ти край, де цитрини цвітуть,
Золоті апельсини в ньому ростуть,
І лагідний вітер хмарини несе,
Дрімає там мирт, й лавр високо росте.
Чи знаєш це ти?
Туди! Туди!
Будемо, милий, з тобою ми йти.

Чи знаєш ти дім, де колони стоять,
Там зали казкові у сяйві блистять,
І мармурний бюст там питає мене:
– Що сталось з тобою, дитятко моє?
Чи знаєш це ти?
Туди! Туди!
Мій хоронителю, будемо йти.

Чи знаєш ти гори й міжгірні містки,
І мул там шукає в тумані стежки,
В печерах драконів є діти малі,
Падає скеля, й води криють її.
Чи знаєш це ти?
Туди! Туди!
Кличе, батьку, дорога, будемо йти.
30 грудня 2022 року.

Гайнрих Гайне

Льореляй

Не знаю, чому воно так
Й чом сумним мені бути?
Що казку із давніх часів
Ніяк я не можу забути.

Темніє, холодом тягне,
Рейн-річка тихо біжить,
В вечірньому заході сонця
Нагірна вершина блищить.

Русалка на скелю виходить,
На ній все вбрання золоте,
Вона, як те сонце, сіяє
І чеше волосся руде.

Гребінь зі золота держить,
І пісню при цьому співає,
Ця пісня дивно чарівну
Й могутню мелодію має.

Весляр у малому човні, –
Весь погляд в небесну красу, –
Скель він підводних не бачить,
А дивиться лиш на гору.

Вірю, що в хвилях потонуть,
Зрештою, човен й весляр,
І все це зробила зумисне
Співом своїм Льореляй.

21 грудня 2022 року.

* * * * *

Що ти мене любиш, я знав це,
Я зрозумів це давно,
Коли ж мені ти призналась,
Це глибоко мене потрясло.

Пішов я у гори,
Там радів я й співав,
На морі я плакав
Й при заході сонця ридав.

Серце моє, наче сонце,
Полум'ям сяє воно,
І в морі любові
Воно потонуло давно.

21 грудня 2022 року

На вершини я піднімусь

Чорні фраки, шовки, вина,
Білі, ввічливі бокали,
Ніжна мова, обіймання,
Ох, коли б ви серце мали,

В грудях серце і шляхетність,
Щире слово і кохання!
Щебет ваш мене дратує,
Як й обманливе зітхання.

На вершини я піднімусь,
Де стоять малі хатини,
Де розкрити можна груди
Й вільно дихати щоднини.

На вершини я піднімусь,
Де ростуть ялини-чари,
Шум потоків, співи птахів,
І женуться горді хмари.

Прощавайте, гладкі зали,
Гладкі фраки, гладкі дами,
На вершини я піднімусь,
Щоб сміятися над вами.
22 грудня 2022 року.

* * * * *

Ти наче квітка весняна, –
Чарівна і чиста, й рум'яна,
І коли б я не бачив тебе,
Завжди сум огортає мене,

Ніби я маю руку свою
На голівку покласти твою
І до Бога молитись врочисто,
Щоб беріг тебе Бог, чарівну і чисту.
25 грудня 2022 року.

* * * * *

Тихо плинуть по душі
Милі звуки, вдалі,
Дзвени, пісне весняна,
Все далі і далі.

Дзвени аж до дому
У тихім розмаю,
Як троянду там побачиш,
Скажеш, я її вітаю.
26 грудня 2022 року.

Проф. Михайло Падура